

REKREACJA RUCHOWA I SPORT DLA WSZYSTKICH W JEDNOCZĄCEJ SIĘ EUROPIE

Aleksander STUŁA

Zamiejscowy Wydział Kultury Fizycznej w Gorzowie Wlkp.

Wstęp

Europa w ostatnich latach, po okresie fundamentalnych przemian ożywiła się wobec nowych możliwości poszerzenia zasięgu wspólnych działań w dziedzinie sportu dla wszystkich. Szeroko rozumiany sport dla wszystkich dotyczy wartości uniwersalnych a więc ważnych dla każdego człowieka, takich jak promocja zdrowia, kultura wypoczynku, jakość i styl życia ludzi niezależnie od ich wieku, płci, stanu zdrowia i sprawności fizycznej. Sprawy te przyciągają uwagę nie tylko ludzi sportu, ale także polityków i specjalistów z zakresu edukacji, ochrony zdrowia, kultury, nauki, planowania urbanistycznego, ochrony środowiska itd. [Krawczyk, Kosiewicz, Piłat 1998].

Warto podkreślić, że programy, akty prawne, uchwały nie mają najczęściej charakteru obligatoryjnego, lecz są to „rekomendacje”, które poszczególne kraje mogą brać i raczej biorą pod uwagę lub wykorzystywać w swojej działalności. Są one także szansą stwarzającą możliwości uczestnictwa w europejskich programach edukacyjnych, szkoleniowych, finansowych, naukowych i innych.

Ważnym wydarzeniem było uchwalenie Europejskiej Karty Sportu dla Wszystkich w 1975 roku w Brukseli przez Konferencję Ministrów odpowiedzialnych za sport. Był to punkt startowy do ożywionego podejmowania różnych inicjatyw i programów ogólnoeuropejskich, opracowywanych najczęściej zespołowo przez zapraszanych specjalistów [Ronikier 1998].

Sport dla wszystkich w Europie

Kategoria pojęciowa „sport dla wszystkich” traktowana jest współcześnie jako integralna część problematyki czasu wolnego i rekreacji. Założenia aksjologiczne tej formy sportu, czerpiąc z doświadczeń przeszłości, odnoszą się przede wszystkim do gwałtownie rosnącej fali aktywności fizycznej w stylach życia jednostek i zbiorowości żyjących w społeczeństwach materialnego dobrobytu, przy czym w miarę rozwoju refleksji teoretycznej nad interesującą nas dziedziną życia coraz częściej, obok zdrowia fizycznego, akcentuje się zdrowie psychiczne i społeczne. Sport, jak się przyjmuje, sprzyja mianowicie procesom socjalizacji i umożliwia kolejnym generacjom aktywne uczestnictwo w procesach społecznych zachodzących w obrębie poszczególnych ras, klas społecznych, pokoleń, zbiorowości mężczyzn i kobiet, grup terytorialnych, religijnych, zawodowych, towarzyskich itp. [Charzewski 1997].

Sport masowy pełnił, jak wiadomo, głównie funkcje instrumentalne zaś w sporcie dla wszystkich podkreśla się cele autoteliczne. Ponadto ten pierwszy był nastawiony przede wszystkim na realizację wartości zbiorowych, ten drugi zaś ma zaspokajać głównie potrzeby indywidualne [Piotrowska 1995].

System organizacyjny

Organizacja sportu w krajach jest wielce różnorodna. Wielorako przedstawia się także udział instytucji państwa w kierowaniu sportem. Różny jest wreszcie stopień decentralizacji podejmowania ważnych dla sportu decyzji oraz wpływ czynnika społecznego na poszczególne ogniwa struktury organizacyjnej sportu. Ponadto inaczej sprawa przedstawia się w zakresie poszczególnych rodzajów sportu: chodzi mianowicie o sport dzieci i młodzieży, sport wyczynowy, sport osób niepełnosprawnych oraz sport dla wszystkich. Na ogół wielką rolę w rozwoju sportu młodzieżowego odgrywają ministerstwa edukacji. One to także dbają o zapewnienie podstawowych warunków materialnych dla wychowania fizycznego i sportu dzieci i młodzieży.

Stopień centralizacji/decentralizacji władz sportowych bywa różny. Na Zachodzie mianowicie ogniwa centralne mają jedynie funkcje koordynacyjne; ogniwa niższych szczebli są w pełni samodzielne. Ta uwaga odnosi się np. do krajowych i regionalnych Rad Sportu na terenie Wielkiej Brytanii oraz Związków Sportowych poszczególnych landów w Niemczech.

Natomiast w krajach postsocjalistycznych mamy zazwyczaj do czynienia z sytuacją „mieszaną”: sport w deklaracjach, ustawach i programach bywa zazwyczaj formułowany jako forma działalności samorządnej i oddolnej; z drugiej jednak strony w praktyce funkcjonowania tej sfery życia notujemy przejawy centralizacji inicjatyw i decyzji, szczególnie w zakresie finansowania [Jankowski, Krawczyk 1997].

Uczestnictwo w sporcie rekreacyjnym

W wyniku tych działań, a także na skutek podniesienia się ogólnego poziomu życia i zmiany jego stylu, w tym obyczajów higienicznych i mody, aktywność ruchowa społeczeństw postindustrialnych wzrasta wielokrotnie. Obecnie wynosi ona w Niemczech 69%, we Francji 68%, w Wielkiej Brytanii 65% oraz w Stanach Zjednoczonych 70% ćwiczących. Tak więc, mówiąc ogólnie, ponad 2/3 dorosłej populacji pozostaje sportowo aktywna. Jednakże uczestnictwo w sporcie w innych krajach zachodnich, szczególnie w rozbiciu na płeć, przedstawia się w sposób bardziej zróżnicowany [Krawczyk, Jankowski, Karwacki, Kocemba 1998].

Diametralnie inaczej sytuacja kształtuje się w państwach Europy Środkowej i Wschodniej. Jak podaje J.Palm, w 1994r. uczestnictwo w sporcie dla wszystkich w tych krajach przedstawiało się następująco: Rosja i Słowacja – 8%, Bułgaria – 10%, Litwa, Łotwa, Polska i Ukraina – 12%, Chorwacja – 15% oraz Estonia – 18%. Dodać należy, że określone działania systemowe w tym względzie w okresie najwyższej prosperity „realnego socjalizmu” doprowadziło do nieco wyższych efektów [Jankowski, Krawczyk 1997].

Obecnie jednak na skutek upadku starego porządku oraz nie wykształcenia się nowych instytucji upowszechniania sportu, a także zaangażowania społeczeństwa w dalekie od rekreacji pola aktywności, uczestnictwo w sporcie dla wszystkich sięgnęło takiego poziomu, jaki właściwy był społeczeństwu krajów zachodnich przed 50 laty. Nowe inicjatywy, podjęte przez elity sportowe, wyłonione w wyniku procedur demokratycznych w nowej rzeczywistości ustrojowej, ów proces degradacji fizycznej społeczeństwa nieco zahamowały. Są one jednak zbyt nieśmiałe i zbyt krótko trwające, ażeby mogły doprowadzić do zasadniczej zmiany jakościowej [Kostka 1997].

Programy wspólnotowe

Programy te powstają z inicjatywy władz Unii Europejskiej. Tematyka współpracy jest różna i obejmuje takie problemy jak kultura, edukacja, sport dla wszystkich, ochrona środowiska. Ze środków tych mogą korzystać rządy, organizacje pozarządowe oraz podmioty prawne [Piłat 1996].

1. EURATHLON II (*European Commission Programme for Sport*)

Z programów przeznaczonych tylko dla krajów Unii Europejskiej w dziedzinie sportu dla wszystkich można wymienić program pomocowy EURATHLON II. Jest to program Komisji Europejskiej przygotowany we współpracy z Parlamentem Europejskim. W programie, w ramach którego Komisja Europejska współorganizuje międzynarodowe spotkania (Europejskie Forum Sportowe), uczestniczą przedstawiciele środowisk naukowych, administracji rządowej i samorządowej. Cele programu EURATHLON II to m.in.: poprawa warunków życia mieszkańców państw Unii Europejskiej, promocja zdrowia i aktywności ruchowej, lepsza współpraca z państwami Europy Centralnej i Wschodniej, lepsza współpraca instytucji sportowych Unii.

2. SOCRATES

Jest to największy program edukacyjno-młodzieżowy. Dotyczy doskonalenia procesu kształcenia. Korzystają z niego także kraje Europy Centralnej i Wschodniej. Kierowany jest do młodzieży i dorosłych.

3. LEONARDO DA VINCI

Jest to program służący poprawie jakości kształcenia i szkolenia. Służy także wprowadzaniu innowacji dotyczących kształcenia zawodowego.

4. MŁODZIEŻ DLA EUROPY

Wspiera międzynarodową współpracę oraz wymianę młodzieży. Wspiera inicjatywy pozaedukacyjne [Piłat 1996].

Podsumowanie

W Polsce podobnie jak w innych krajach wspólnot europejskich – kultura fizyczna należy do ważnej sfery życia społecznego, jest wartością osobistą i społeczną, jest trwałym elementem polityki państwa.

Walory rozwojowe, zdrowotne, wychowawcze i użytkowe kultury fizycznej stanowią o uznaniu przez państwo jej roli jako ważnego czynnika kształtowania, stymulacji rozwoju kulturowego, społecznego – a pośrednio i gospodarczego.

Hasło programowe „Sport dla Wszystkich” łączy dzisiaj wysiłki państwa, samorządów w upowszechnieniu sportu i rekreacji wśród dzieci, młodzieży oraz ludzi dorosłych. Szczególną rolę ma zwłaszcza sport uprawiany rodzinnie.

Podstawowe zadania sportu dla wszystkich to:

1. Upowszechnianie rodzinnego modelu spędzania czasu wolnego.
2. Zwiększenie dostępności do kultury fizycznej w środowisku pracy, miejscu zamieszkania, w środowisku społecznym.
3. Zapobieganie patologiom społecznym poprzez organizację rodzinnego stylu kultury fizycznej.

Realizacja tych celów to wspólne zadania stojące przed państwem – wieloma resortami, a także przed niedawno powstałymi samorządami gminnymi, powiatowymi i wojewódzkimi.

Wnioski

1. O powodzeniu w realizacji programu „Sport dla wszystkich” zdecyduje wiele czynników – tworzenie obiektów sportowych, ceny i dostępność sprzętu sportowego, promocja w mediach itd. Decydujące znaczenie ma jednak zaangażowanie ludzi, którzy chcą organizować aktywne spędzanie czasu wolnego dla siebie i dla innych.

2. W Polsce i krajach postsocjalistycznych realizacja tych celów to zadanie stojące przed wieloma resortami, samorządami gminnymi, powiatowymi i wojewódzkimi, to także zadanie dla wielu pozarządowych organizacji kultury fizycznej, szczególnie tych z wieloletnim doświadczeniem.

Piśmiennictwo

1. Charzewski J. (1997) *Aktywność sportowa Polaków*. COS, Warszawa.
2. Jankowski K., Krawczyk Z. (1997) *Przeobrażenia kultury fizycznej w krajach Europy Środkowej i Wschodniej*. AWF, Warszawa.
3. Jankowski K., Krawczyk Z. (1997) *Wartości i wzory kultury fizycznej młodzieży. Badania porównawcze*. AWF, Warszawa.
4. Kostka R. (1997) *Zdrowy styl życia Polaków*. (W): Falkowska M. (red.) *O stylach życia Polaków*. CBOS, Warszawa.
5. Krawczyk Z., Jankowski K., Karwacki A., Kocemba W. (1998) *Sport dla wszystkich w społeczeństwach postindustrialnych. Wychowanie Fizyczne i Sport*, 1, 18-33.
6. Piłat K. (1996) *Zasada subsydiarności w europejskim prawie sportowym*. Uniwersytet Warszawski. Centrum Europejskie. Warszawa.
7. Piotrowska H. i wsp. (1995) *Sport dla wszystkich. Rekreacja dla każdego*. cz. II. Warszawa.
8. Ronikier Al. (1998) *Problemy sportu w działalności Unii Europejskiej*. *Kultura Fizyczna*, 3-4, 32-33.

MOVEMENT RECREATION AND SPORT FOR THE ALL IN UNITED EUROPE

Aleksander STULA

Faculty of Physical Education in Gorzyw Wlkp.

Abstract. The subject of a work concerned issues like: "sport for the all", the organization system, the sources of financing sport, the participation in recreation' sport, international associations supporting the workings of sport for the all, the supporting programmes of the European Union (EU).

Conclusions:

1. The success of the realization of "Sport for the all" programme will depend on a number of issues- the establishment of sporting areas, the costs and the availability of sport equipment, the promotion in media etc. The crucial significance however is of the devotion of people who desire to organize the active way of leisure for themselves but also for the others.
2. In Poland and post-socialist countries, the realization of above goals is the task of a number of local and province governments but also of many not governmental organizations of physical exercises; especially of those organizations with considerable experiences.